proinde omnem veram imaginem posse dici simulacrum. Verius tamen est, quod alii dicunt, simulacrum dici a simulando, non a similitudine; nam in Scripturis simulacra ubique ponuntur pro idolis. Semper enim ubi Latinus interpres posuit simulacra, ut Actor XV. Psal. CXIII. I. Joan. ult. et alibi, semper in Græco est εἴδωλα; et B. Augustin. in Psal. CXXXV. dicit, Latinos ea simulacra vocare, quæ a Græcis dicuntur idola. Hieronymus quoque in cap. VII. Osee dicit, sic opponi simulacrum Deo, sicut opponitur mendacium veritati, quia simulacrum Deum falsum refert.

Denique, sicut Homerus et Lucianus vocant idola umbras mortuorum, quæ videntur solida corpora quædam, et non sunt; ita etiam Lucretius lib. IV. et Virgilius lib. IV. Georgicorum, et lib. VI. Æneidos, easdem mortuorum umbras passim appellant simulacra.

CAPUT VI.

De principibus Iconomachorum.

Auctores Iconomachiæ fuerunt omnes aut Judæi, aut Mahumetani, aut Magi, aut manifeste Hæretici, ita ut negare non possint qui hoc tempore oppugnant imagines, avos et majores suos fuisse impios.

Alphonsus de Castro, verbo, Imago, tribuit hunc errorem cuidam Felici, quem dicit damnatum in Concilio Franconiæ, teste Platina in Adriano I, nec tamen potest invenire, quis iste Felix fuerit. Tribuit item Sereno Episcopo Massiliæ, quem B. Gregorius reprehendit lib. VII. epist. 109. et lib. IX. epist. 9. Denique eumdem errorem tribuit Alphonsus B. Epiphanio in epist. ad Joan. Hierosolymit.

Sed nullus horum, pace Alphonsi, in isto errore versatus est; nam Felix damnatus in Synodo Francofordiensi, est Felix Episcopus Urgelitanus. Is autem (ut ex Adone in Chronico, et Jona lib. I. patet) solum docuit, Christum esse filium Dei adoptivum, quia tamen eadem Synodus reprobavit eodem tempore (ut ex eodem Adone in Chronico anni 792. patet) Pseudosynodum Græcorum contra imagines, putaverunt tam Platina quam Alphonsus, hæresim Felicianam esse hæresim Iconomachorum.

Serenus autem confregit quidem imagines, sed nullo modo Iconomachis hæreticis annumerandus est; nam imagines fregit, quia videbat eas a Christianis, tum recens conversis, adorari pro Diis. Unde Beatus Gregorius laudat zelum ejus et fidem, et solum reprehendit temeritatem, quod ausus sit id facere, quod nullus unquam Episcopus fecerat, et monet eum, ut populum instruat cur imagines ab Ecclesia teneantur, et præmissa instructione imagines in templis reponi sinat. Nec erat opus, ut Castro diceret, Serenum, et Epiphanium excusari ab hæresi, quia res nondum erat determinata. Satis enim res determinata erat usu totius Ecclesiæ: sed nihil isti contra fidem, aut veritatem egerunt, vel docuerunt. Ac præsertim Epiphanius, qui purgatur ab omni suspicione erroris circa imagines in VII Synodo, act. 6. et nos infra de hac re agemus. Et certe non sine temeritate, et præjudicio Catholicæ fidei tam crassi errores tam magnis viris tribuuntur.

Nicolaus Sanderus lib. I. cap. ult. de imaginibus, dicit, primos Iconomachos fuisse Manichæos, tum quia id videtur indicare Tharasius in VII. Synodo, tum etiam quia Faustus apud Augustin. lib. XX. c. 3. cont. Faustum, gloriatur a suæ sectæ hominibus Deum sine simulacris coli. Sed an res ita se habeat, vehementer dubito; nam Tharasius in VII Synodo, act. 5. non dicit Manichæos respuisse imagines, sed dicit, Iconomachos dum imagines respuunt, similes esse Manichæis, qui asserebant, Christum non habuisse verum corpus; qui enim negat Christum posse depingi, videtur existimare Christum non habere verum corpus. Porro Faustus apud Augustinum non loquitur de imaginibus Sanctorum, sed solum de imaginibus Dei. Unde nec Faustus eo loco reprehendit Manichæos, quod imaginibus carerent, et Catholicos, quod haberent imagines, nec Augustinus reprehendit: Ergo primi Iconomachi sunt Judæi, qui in suo Thalmud quod prodiit anno Christi 476, ord. II. tract. I. dist. 2. diserte docent, Christianorum Ecclesias esse domos idololatriæ, quod propter imagines dictum esse patet tum ex VII Synodo, ubi frequenter Iconomachi dicuntur Hebræi: tum ex Dialogis Leontii, ubi altercatur Judæus cum Christiano de imaginibus. Habetur pars horum Dialogor. in VII Synodo, act. 5.

Circa idem tempus Zenone imperante

exstitit Xenaias, quem principem Iconomachorum fuisse dicunt Nicephorus lib. XVI. c. 27. et Cedrenus in compendio. Fuit autem iste Xenaias homo Persa, et barbarus, imo et servus fugitivus: et licet non esset baptizatus, simulans tamen se Christianum irrepsit ad Episcopatum. Sed quamquam iste aperte suasit, non esse venerandas imagines: non tamen legimus, quod persuaserit, nisi forte aliquibus paucis. At post annos fere centum, Justino juniore Imperatore, Samaritani quidam irruperunt in Ecclesiam quamdam, et in imagines Christi, et Sanctorum ferocissime grassati sunt, ut patet ex epist. Simeonis Eremitæ ad Justinum Imperatorem, quæ habetur in VII Synodo, act. 5.

Non diu postea, post annum Domini 600, exortus est Mahumetus, qui suæ sectæ hominibus nullas imagines in templis permisit, ut ex Alcorano, cap. 45. et 17. et ex ipsa experientia patet. Nec enim Turcæ imagines habent, et nos idololatras putant propter cultum imaginum.

Iterum post annos fere centum, id est, post annum 700 Domini, Hebræus quidam maleficus Ezidi Regi Arabum Mahumetano promisit 30 annos vitæ, si in suo imperio juberet imagines Christi, et Sanctorum ex Christianorum Ecclesiis auferri et comburi. Jussit ille, sed cum Christiani non parerent, immisit Arabes et Hebræos in Ecclesias, qui negotium impigre perfecerunt: Sed Rex Ezides anno sequenti obiit, et Hebræus tanquam impostor a successore ejus turpissima morte mori coactus est. Narratur historia in VII. Synodo act. 5. necnon a Cedreno, Zonara, et Niceta in vita Leonis Isauri.

Paulo post, Leo Isaurus Imperator a Judæis similiter persuasus, publico edicto imagines deponi, et deleri ex templis omnibus jussit: Et multos Christianorum resistentium neci dedit; unde Iconomachi cognomen invenit. Auctores sunt, Cedrenus, Zonaras, Paulus Diaconus, et alii. Atque hic fuit primus Christianorum, qui bellum movit contra imagines; nam etsi Philippicus, teste Paulo Diacono, deposuerat imagines sex Synodorum: tamen id fecerat odio sextæ Synodi, non odio imaginum. Fuit enim Philippicus Monothelita, non Iconomachus.

Utrum autem Leo recte fecerit, an male, vel ex eo perspici potest, quod maluit in ea causa Judæorum maleficorum consiliis adhærere, quam S. Gregorii Papæ, S. Germani Patriarchæ Constantinopolitani, qui tunc sedebant, et Imperatori aperte resisterunt, ut ex iisdem auctoribus patet. Fuisse autem Gregorium illum, et Germanum, optimos et doctissimos Pontifices tradunt historici omnes ejus temporis Græci et Latini. Restiterunt etiam Leoni duodecim sapientes, qui cum præposito suo, qui dicebatur magister Œcumenicus, publicis sumptibus alebantur, et omnium optimi, et sapientissimi erant; quos Leo una cum domo, et instructissima eorum bibliotheca combussit. Vide Zonaram in vita hujus Leonis.

Impietatem porro Leonis secutus est Constantinus Copronymus hujus Leonis filius, qui in signum futuræ improbitatis dum baptizaretur, sacrum fontem stercore fœdavit: et præterea Necromanticus fuit, et hæreticus Nestorianus; nam non credidit B. Mariam esse Deiparam, ut ex Zonara et Cedreno cognosci potest.

Monet autem recte Sanderus Gulielmum Xilandrum, non fideliter vertisse in hac historia verba Cedreni. Ubi enim Cedrenus scripsit, Constantinum istum exegisse juramentum ab omnibus imperio suo subjectis, quo juramento confirmarent, nullam se imaginem adoraturos; illa verba, εἰκόνι μὴ προσκυνήσαι τινί; ille vertit: nulli se simulacro supplicaturos; quasi videlicet Christiani idolis supplicent. Cum tamen constet, ut jam ostendimus, imagines non recte vocari simulacra; et usus Christianorum habeat, ut imagines veneremur, non ut eis quasi viventibus et sentientibus supplicemus. Sed nimirum qui fidem Deo non habet, nihil mirum, si etiam fidem non servet in libris transferendis.

Post annum deinde 800, cum aliquandiu quievisset bellum contra imagines; iterum renovatum est a Leone Armenio Imperatore; et qui ei successerunt, Michaele Balbo, et Theophilo, quos omnes improbissimos fuisse, postremum etiam Judaicæ sectæ, et Necromantiæ addictum testantur Cedrenus et Zonaras in vita ipsorum.

Eodem tempore, quo Theophilus in Oriente imagines oppugnabat, exstitit in Occidente sub Imperio Ludovici Pii Caroli Magni filii Claudius Hispanus, Episcopus Taurinensis, Felicis Urgelitani discipulus, qui imagines omnes, et cruces e templis omnibus suæ diœcesis abstulit. Fuit autem homo imperitus, et superbus, ut ex libello ejus, li-

bris Jonæ inserto apparet, et hæresim Arianam, jam sepultam, rursus ad lucem revocare conatus est.

Post illa tempora circa annum Domini 1372, exstitit Joannes Wiclef, qui obiter attigit imaginum reprehensionem, sed discipuli ejus acrius postea imagines oppugnaverunt. Vide Thomam Waldensem, tom III. tit. 19. Eumdem errorem tribuit Waldensibus Claudius Coussordius lib. contra Waldenses, artic. ultimo.

Scribit etiam Joannes Cochlæus lib. III. historiæ Hussitarum, a Hieronymo de Praga imaginem Christi crucifixi dejectam, et stercore fœdatam, cum tamen ipse in cubiculo adoraret imaginem Wiclefi diademate coronatam.

Denique hoc nostro sæculo primus, qui imagines e templis abstulit, Andreas Carolstad. fuit, anno 1522, teste Joanne Cochlæo in vita Lutheri. Lutherus autem quamquam rem probaret, reprehendit tamen auctorem, ut ibidem Cochlæus dicit, quia, ut id faceret non a se potestatem et auctoritatem flagitaverat. Item Zwinglianos contra imagines pugnasse scribit Cochlæus in act. Lutheri anni 1526. Philipus quoque in locis communibus explicans decalogum, reprehendit imaginum venerationem. Similiter Magdeburgenses Centur. VIII. passim, sed precipue cap. 9 et 10.

Denique Joan. Calvinus lib. I. cap. 11. et lib. IV, cap. 9. § 9. Institut. acerrime imaginum cultum reprehendit; et Calvinistæ ubicumque possunt, eas frangunt, vel comburunt, vel abradunt.

CAPUT VII.

Licere imagines et facere, et habere.

His præmissis, ut ostendamus licere Christianis usum imaginum, proponemus et refutabimus varios, qui de hac re exstiterunt, errores.

Ac primus quidem est Judæorum, qui quondam propensissimi erant ad idololatriam; at post Christi adventum superstitiosissimi sunt contra imagines. Dicunt enim jure divino prohibitum esse imagines quaslibet efficere, teste Paulo Burgensi, addit. 2. ad Lyranum super cap. XX. Exod. quod idem docent Wiclefistæ apud Waldensem, tom III. tit. 19. cap. 152. Ratio eorum est, quia Exod. XX. dicitur: *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem etc.* (1) Cæterum hic est error manifestus. Et sine dubio non prohibetur in decalogo omnis imago, sed solum illa, quæ dici potest idolum, id est, imago, quæ habetur pro Deo, vel quæ repræsentat tamquam Deum eam rem, quæ non est Deus. Cum enim dicitur: *Non habebis Deus alienos*, prohibetur actus interior idololatriæ; cum autem additur: *Non facies tibi sculptile etc.* prohibetur actus exterior. Vide Augustinum quæst. 71. in Exod.

Probatur hæc sententia. Primum, quia si prohiberetur omnis imago, sequeretur præcepta decalogi non esse tantum 10, sed 11, vel 12, contra Scripturam, quæ dicit esse 10. Exod. XXXI. et XXXIV. Deuter. IV. IX. et X. nam constat unum præceptum esse: *Non habebis Deos alienos*, Alterum non assumes nomen Dei in vanum. 3. Sabbata sanctifices. 4. Honora parentes. 5. Non occides. 6. Non mœchaberis. 7. Non furaberis. 8. Non dices falsum testimonium. 9. Non concupisces. Ista novem sine controversia sunt distincta.

Porro illud: *Non concupisces*, vel debet dividi in duo; ut non concupiscit, non concupisces uxorem alienam; 10. non concupisces rem alienam; vel ista omnia ad unum pertinent. Si debet dividi in duo, ergo illud: *Non facies tibi sculptile*, erit undecimum, vel oportet dicere, illud non esse præceptum distinctum a primo, ut revera dicunt Clemens Alexandr. lib. VI. Strom. Augustin. qu. 71. in Exod. et epist. 119. cap. 11. et communiter Scholast. III. sentent. dist. 37 37. et Catechismi omnes Latini. Et tunc non prohibetur sculptile quodcumque, sed solum sculptile, quod habetur pro Deo alieno.

Si autem: *Non concupisces*, est unum tantum, ut existimant Philo in lib. de decalogo ante med. Joseph. lib. III. antiquit. cap. 6. et 8. Origen. hom. 8. in Exod. Ambrosius et Hieronym. in cap. VI. ad Ephes. Procopius et Rupertus in cap. XX. Exodi: Tunc illa omnia verba erunt unum præceptum: *Non facies tibi sculptile etc. Et non adorabis ea, neque coles*, sed facere imagines absolute, et adorare easdem, sunt res distinctæ, ut patet; quia potest unus adorare sculptile, quod non fecit, et alius non adorare, quod fecit. Ergo unum tantum horum est prohibitum, alioqui essent undecim præcepta. Sed certum est prohiberi cultum: ergo non prohibetur fabricatio per se, sed solum in ordine ad cultum. Proinde peccat, qui facit, ut adoret, non qui facit ad alium usum.

(1) Exod. XX, 4.

Secundo probatur, lege divina non prohiberi imagines absolute, ex eo, quod in ipsa Scriptura legimus imagines factas Dei jussu. Siquidem Exod. XXV. Deus fieri jussit imagines Cherubim super arcam. Num XXI. Serpentem æneum, III Reg. VI. et VII. Cherubim, boves, leones, et alia. Respondent Judæi, Deum præcepisse hominibus, non autem sibi ipsi. Porro imagines templi ipsum jussisse fieri, sicut prohibuit furtum; et tamen ipse jussit ut Judæi spoliarent Ægyptum, Exod. XII.

At contra. Primo, præcepta decalogi sunt explicationes juris naturæ, excepto illo de Sabbato: res autem prohibitæ jure naturæ, sunt prohibitæ, quia malæ; non malæ, quia prohibitæ, et proinde nec a Deo præcipi possunt. Nec jussit unquam Deus furtum, sed donavit ut Dominus, Judæis bona Ægyptiorum. Deinde, si imagines essent prohibitæ, certe propter periculum idololatriæ: at idem est periculum, si Deus jubeat eas fieri, imo eo majus, quo illæ habentur diviniores, sicut accidit de serpente æneo, IV Reg. XVIII. non ergo prohibuit Deus imagines absolute.

Probatur tertio, quia numquam intelligitur prohibitum id, quod nullo modo adversatur fini legis: finis autem præceptorum primæ tabulæ est, ut servetur Deo suus honor illibatus, ut patet ex initio decalogi: *Ego sum Dominus Deus tuus.* Item ex illa comminatione: *Ego sum Deus zelotes.* Item ex illa explicatione, Exod. XX: *Non facietis mecum Deos aureos, et Deos argenteos.* Item ex Levit. XXVI: *Non facietis sculptile, et idolum, ut adoretis.* Denique ex illo Isaiæ XLII: *Ego Dominus gloriam meam alteri non dabo, et laudem meam sculptilibus* (1). At imago non facta ad venerationem, non adversatur honori Dei: Non igitur est prohibita.

Dices: Imago est occasio idololatriæ. Respondeo etiam Sol, et Luna, et alia multa sunt talia; sed per accidens.

Quarto, ars pingendi, et sculpendi bona est, et a Deo, ut patet Exod. XXXI et XXXV. ubi dicitur, Deus dedisse duobus viris Beseleel et Ooliab spiritum suum, sapientiam, et scientiam ad sculpendum, et excogitandum multa pro ornatu tabernaculi.

Quinto, Deus primus auctor est omnium imaginum, naturalium, et artificialium; nam genuit filium ad imaginem suam; et formavit hominem ad imaginem suam.

Sexto, imago est secundum naturam, et necessaria; nam in primis omnia naturalia producunt aliquid sibi simile, id est, imaginem sui. Homo quidquid cognoscit sive sensu, sive intellectu, per imagines cognoscit. Non possumus in lumine versari, quin corpora nostra umbram efficiant, quæ imago est corporis. Vestes omnes imagines sunt eorum membrorum ad quæ tegenda factæ sunt.

Denique Judæi tempore Christi habebant imaginem Cæsaris in nummis, ut patet Matth. XXII. et nunc etiam retinent imagines Principum in pecuniis, cur ergo dicunt, non licere ullam imaginem habere? Certe si quis eis eripere vellet imagines, quas in nummis et aulæis habent, continuo mutarent sententiam.

Secunda opinio est Ambrosii Catharini in opusculo de imaginibus, ubi docet, Deum in decalogo prohibuisse imagines simpliciter: sed illud præceptum fuisse positivum, et temporale: nam propterea existimat ipse Deum jussisse fieri imagines Cherubim, ut indicaret, imagines non esse malas per se, sed solum malas, quia prohibitas: et etiam ne præjudicaretur Testamento novo, in quo permittendæ erant imagines.

Sed hæc opinio nobis non probatur, tum propter argumenta facta contra Judæos, tum etiam quia sanctus Irenæus lib. IV. cap. 31 et 32, diserte docet, decalogum esse legem naturalem, excepto præcepto de Sabbato. Et Tertullian. lib. de idololat. toto contendit, nunc maxime observandum hoc præceptum. Idem docet B. Cyprianus lib. III. ad Quirinum, c. 59. et de exhortatione martyrii, cap. I. B. Augustin. passim affirmat totum decalogum, excepta lege de Sabbato, a Christianis servandum, et nominatim illud: *Non facies tibi sculptile.* Vi-

(1) Exod. XX, 2, 5 et 23; Levit. XXVI, 1; Isai. XLII, 8.

de lib. XV. cont. Faustum, cap. 4 et 7. et lib. XIX. cap. 18. lib. III. contra 2. epist. Pelagian. cap. 4. Idem habet B. Thomas 2. 2. q. CXXII. art. 1. et 4. Ergo si in decalogo prohiberentur omnes imagines, peccarent Christiani habentes imagines.

Dices : in decalogo præceptum Sabbati est positivum saltem ex parte ; ergo nihil prohibet, quominus etiam præceptum de imaginibus sit ex parte positivum. Respondeo : in præcepto Sabbati posita esse multa, quæ indicent, illud esse positivum ; nam Primo, præmittitur, *Memento ;* quia nimirum cum non sit naturale præceptum, poterant illius facile Judæi oblivisci. Secundo, additur ratio præcepti : *Quia Dominus quievit ab opere die septimo ;* non autem additur ratio ulli alteri præcepto, quia cætera sunt simpliciter naturalia. Denique Irenæus, Augustinus et Thomas diserte solum Sabbatum excipiunt a naturalibus præceptis decalogi.

Tertia opinio est Thomæ Cajetani, in c. XX. Exod. qui docet, non esse prohibitum facere ullam imaginem, vel idolum, sed solum prohibitum esse, ne quis faciat sibi imaginem, quam habere velit pro Deo suo ; et probat, quia non est dictum : *Non facies sculptile ;* sed, *non facies tibi sculptile.*

Hæc sententia displicet solum in modo loquendi : nam Cajetanus pro eodem habet idolum, et imaginem, cum falsum sit ; ut supra ostendimus. Deinde videtur concedere licere facere idola, quæ habeantur pro Diis, modo non habeat pro Diis ille, qui facit. At Tertullianus toto lib. de idololatria probat evidentissimis rationibus prohibitum esse Christianis pictoribus, aut statuariis facere idola Gentilibus. Et Ecclesia celebrat 8. Novembr. martyrium sanctorum Claudii, Nicostrati, et sociorum, qui necati sunt, quia noluerunt simulacra Gentilibus facere cum essent peritissimi statuarii.

Neque Cajetanus hoc negaret, quippe qui in 2. 2. quæst. X. artic. 4. docet, non licere vendere idola Gentilibus ; ideo incaute locutus est in commentario Exodi. Nec obstat illa particula, *tibi* ; nam secundum Hebraicam phrasim redundat. Sicut Genes XII : *Vade tibi de terra tua ;* et in Canticis canticorum passim.

CAPUT VIII.

Non esse prohibitas imagines Dei.

Quarta opinio est Calvini lib. V. Institut. cap. 11, ubi dicit Primo, nefas esse Deo invisibili, et incorporeo, imaginem visibilem et corpoream collocare. Secundo, imagines Christi et Sanctorum non esse prohibitas simpliciter, sed non debere poni in templis. Tertio, historias depictas habere aliquem usum ad instruendum ; imagines autem solas Christi, vel Sanctorum sine ulla notatione rerum gestarum nullum habere usum, nisi ad oblectandum, et ideo frustra fieri.

Ut ergo incipiamus a primo capite, probat Calvinus non posse pingi imaginem Dei. Primo, quia Exod. XX. prohibetur omnis Dei similitudo ; nam postquam dixerat Scriptura : *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem*, subjungit infra, explicans : *Deos aureos, et argenteos non facietis mecum,* id est, non facietis imagines aureas, vel argenteas, quæ Deum repræsentent. Et Deuteron. IV : *Memento quod Dominus locutus sit tibi in monte Horeb, vocem verborum audisti, imaginem nullam vidisti, observa ergo teipsum ne forte deceptus facias tibi ullam similitudinem.* Et Isa. XL : *Cui similem fecistis Deum? Aut quam imaginem ponetis ei?* Et cap. XLVI : *Cui assimilastis me, et adæquastis, et comparastis me, et similem fecistis? Qui confertis aurum de sæculo, et argentum statera ponderatis, conducentes aurificem, ut faciat Deum.* Denique Act. XVII. Paulus dicit : *Genus ergo cum simus Dei, non est existimandum, auro, vel argento, aut lapidi artis sculpturæ, et cogitationis hominum divinum esse simile.* (1)

Secundo, probat ex Concilio Elibertino can. 36 : « Placuit in templis non haberi picturas, ne quod colitur, vel adoratur, in parietibus depingatur ». Ubi palam est agi de imaginibus Dei, qui solus a Christianis colitur et adoratur.

Tertio, idem probat ex Patribus : nam Eusebius lib. I. de præparatione Evangelica, cap. 6. et lib. II. cap. 8. et Lactantius lib. I. divin. institutionum, c. 15. scribunt, omnes quorum simulacra videmus, fuisse homines

(1) Exod. XX, 4 et 23 ; Deut. IV, 15 et 16 ; Isai. XL, 18 ; XLVI, 5 et 6 ; Act. XVII, 29.

mortales : ergo nullum erat simulacrum veri Dei immortalis. Item Augustin. de fide, et symbolo, cap. 7. dicit, nefas esse Deo simulacra collocare. Præterea idem Augustin. lib. IV. civit. Dei c. 19. et 31. refert Varronem dicentem, qui primi Deorum simulacra induxerunt, eos et timorem dempsisse, et errorem auxisse. Et lib. VI. c. 10. refert Senecæ querimoniam, qui dolebat inviolabiles Deos in materia vilissima, atque ignobili dedicari.

Poterat addere etiam Origenem lib. VII. contra Celsum, in fine, et Joan. Damascenum lib. IV. de fide, cap. 17, qui docent, Christianos nullam Dei imaginem habere, utpote incorporei et invisibilis. Denique Patres VII Synodi, act. 4. 5. et 6. qui dicunt, Christum recte pingi, quia est homo : Deum autem pingi non posse.

Quarto, probat ex periculo erroris : nam licet S. Gregorius scripserit, imagines esse libros idiotarum, tamen e contrario Scriptura vocat imaginem ligneam, doctrinam vanitatis, Hierem. X. et conflatile, doctorem mendacii. Habacuc. II : « Itaque, inquit Calvinus, si Gregorius in schola spiritus edoctus fuisset, numquam dixisset imaginem librum idiotarum esse. »

Quinto, ratione, quia non videtur posse fieri veram imaginem corpoream rei incorporeæ. Adde etiam, quod imagines fiunt rerum absentium : Deus autem ubique est præsens.

Hæc opinio Calvini est etiam aliquorum Catholicorum, ut Abulensis in cap. IV. Deuter. quæst. 5. Durandi in III. dist. 9. q. 2. et Peresii de traditionib. par. 3. in tractatu de imaginibus ; qui docent, imaginem Dei non recte fieri, et ab Ecclesia fortasse tolerari, non tamen probari.

Ego dico tria : Primo, non esse tam certum in Ecclesia, an sint faciendæ imagines Dei, sive Trinitatis, quam Christi, et Sanctorum ; hoc enim confitentur omnes Catholici, et ad fidem pertinet, illud est in opinione. Secundo, miram esse Calvini fraudem et astutiam, qui posteaquam probavit non esse faciendas imagines Dei, ita digreditur ad amplificationes, et triumphum canit, quasi probasset, non licere colere, vel facere ullam imaginem. Tertio dico, licere pingere etiam imaginem Dei Patris in forma hominis senis ; et Spiritus sancti in forma columbæ, ut Cajetanus docet in 3. p. q. XXV. art. 3. Ambrosius Catharinus in lib. de cultu imaginum. Dieghus Payva lib. ultim. contra Kemnitium. Nicolaus Sanderus in suo opere de cultu imaginum. Thomas Waldensis t. III. tit. 19. c. 155. Id vero ita probamus.

Primo. Angeli sunt incorporei, et tamen depicti et sculpti sunt in Testamento veteri, Exod. XXV. III Regum VI. quare Deus etiam, licet incorporeus, pingi poterit.

Calvinus respondet id factum esse ad pædagogiam veteris legis, nunc autem præteriisse sæculum illud puerile. At nos non quærimus quorsum facta sint, sed tamen disputamus pingi posse rem incorpoream : et sicut ad pædagogiam populi pinguntur Angeli, cur ad pædagogiam populi non poterit pingi Deus? Nam licet præterierit sæculum illud, quod puerile dici poterat respectu nostri, tamen et nostrum puerile dici potest respectu futuri sæculi in cœlo.

Secundo, Deus visus est corporea specie ; nam Adæ apparuit *tamquam homo deambulans in paradiso ad auram post meridiem*, Genes. III. Jacob vidit Deum *innixum summitati scalæ* ; et proinde forma corporea, Genes. XXVIII. Moyses vidit *posteriora Dei*, id est, terga et humeros, Exodi XXXIII, Isaias cap. VI. et Michæas III Reg. ult. viderunt *Dominum sedentem in solio* ad formam hominis Regis. Et Amos cap. IX, vidit Dominum *stantem super altare.* Denique Daniel cap. VII. vidit eum *sedentem in throno*, et describit caput et capillos ejus canos, et vestimenta ejus alba. Spiritus sanctus apparuit *in forma columbæ*, Matth. III. Denique Angeli apparuerunt frequentissime in forma humana. Genes. XVIII. et XIX. in lib. Tobiæ. Visi sunt etiam cum aliis, ut Isaiæ VI. et Daniel. IX. et in stola candida, Matth. ultim. Luc. ult. et Joan. XX. Quid ergo prohibet sic pingi?

Respondet Calvinus, quod Deus interdum se ostenderit in humana forma, fuisse præludium incarnationis, columbam autem subito evanuisse, ut indicaret Spiritum sanctum invisibilem esse. Sed quorsum hæc? Non enim quærimus ad quem finem, vel quamdiu Deus apparuerit in forma corporea, sed contendimus posse Deum pingi in ea forma, in qua seipsum demonstravit. Et præterea non est verum, apparitionem Dei in forma humana semper fuisse præludium incarnationis ; nam interdum apparuit Deus Pater, vel Spiritus sanctus, qui tamen incarnandi non erant. B. Augustinus lib. XX. Trinit. cap. 11. existimat, in illis tribus viris, qui appa-

ruerunt Abrahæ, Genes. XVIII, apparuisse tres personas Trinitatis: et lib. eodem, cap. ultimo, convincit, Patris personam visam esse in forma humana, ex Daniele cap. VII. ibi enim legimus visum esse *antiquum dierum in throno, qui filio hominis*, id est, Christo, regnum tradebat; et tamen nec tota Trinitas, nec Deus Pater incarnandus erat.

Tertio, Scriptura verbis tribuit Deo omnia membra humana, dum eum dicit stare, sedere, ambulare; nominat ejus caput, pedes, brachia; tribuit illi sedem, thronum, scabellum etc. Cur ergo non poterit pictura exhiberi, qualis depingitur Scriptura?

Respondent, Scripturam ideo sine periculo tribuere membra Deo, quia alibi eadem Scriptura Deum incorporeum esse dicit. Sed cur, quæso, eadem Scriptura non poterit impedire errorem picturæ? Sicut enim a Scriptura discimus, membra quæ tribuuntur Deo in ipsa Scriptura, metaphorice esse accipienda, ita etiam ab eadem discimus membra, quæ tribuuntur Deo in pictura, metaphorice esse accipienda. Et idiotæ, qui vident picturas et non possunt legere Scripturas, possunt ac debent a Prælatis et concionatoribus institui, ut Concilium Tridentinum monet, sess. XXV. Alioqui fateor, non sine periculo exhiberi imperitis ejusmodi picturas. Hic enim tantum defendimus, non esse in universum damnandas ejusmodi imagines.

Quarto, pinguntur ea, quæ minus videntur posse pingi quam Deus, nimirum virtutes, quæ non solum spirituales, sed etiam accidentia sunt; cur ergo non poterit pingi Deus?

Quinto, homo est vera imago Dei; sed hominis potest pingi imago, ergo et Dei; nam quæ est imago imaginis, est etiam exemplaris; quæ enim sunt similia uni tertio, sunt etiam inter se similia.

Dicent, hominem non esse imaginem Dei qua parte pingitur, id est, corpore, sed qua parte non potest pingi, id est, animo.

Respondeo, si ita esset, sequeretur, hominem non posse depingi; nam homo non est homo rationæ figuræ, et colorum, quæ sola exprimuntur in imagine, sed est homo ratione substantiæ, et præcipue ratione animæ, quæ pingi non possunt. Dicitur tamen homo vere et proprie depingi, quia figura et colores imaginis non solum figuram et colores hominis repræsentant, sed ipsum totum hominem; alioqui numquam fieret, ut res depicta videretur res ipsa vera. Quod tamen accidit uvis, quas pinxerat Zeuxis, ad quas carpendas aviculæ accurrebant, teste Plinio lib. XXXV. cap. 10.

Ita igitur licet homo sit ad imaginem Dei ratione intellectus et voluntatis; tamen ipse totus homo intelligens et volens, recte dicitur et est imago Dei; nam Genes. I. non ait Deus: *Faciamus animam*, sed *faciamus hominem ad imaginem Dei;* et cum Imperator quidam sæviret in eos qui confregerant imaginem uxoris suæ, dixit illi S. Macedonius (ut Theodoretus refert in historia religiosa, cap. 43.) eum male agere, quod pro imaginibus suis, Dei occidat imagines. Et tamen Imperator non animas, sed homines occidebat. Si autem ipse totus homo est imago Dei, et totus homo vere pingitur: ergo imago Dei vere pingitur. Illud tamen verum est, quod sicut homo est imago Dei valde imperfecta, obscura, et dissimilis: ita etiam homo pictus est imago Dei valde imperfecta, obscura, et dissimilis.

Ultimo probatur ex usu Ecclesiæ. Jam enim receptæ sunt fere ubique ejusmodi imagines; neque credibile est Ecclesiam toleraturam universaliter aliquid illicitum. Adde quod Concilium VII, act. 5. approbat imaginem Spiritus sancti in forma columbæ, et Concilium Trident. sess. XXV. admittit imagines Dei præcipue in picturis historiarum.

Pro solutione argumentorum observandum est tribus modis posse aliquid pingi. Uno modo ad exprimendam perfectam similitudinem formæ, et naturæ rei ipsius, et hoc modo res corporeæ solum pinguntur, quæ lineamentis et coloribus præditæ sunt. Et si quis hac ratione Deum pingere tentaret, is verum idolum constitueret.

Altero modo ad historiam aliquam oculis exhibendam; quomodo si quis pingere vellet expulsionem Adami de Paradiso, pingere deberet Deum in forma hominis ambulantem, et Adamum, atque Evam nudos inter arbores se occultantes, ac demum Angelum in forma humana gladium gestantem, et Adamum cum conjuge expellentem. Qui autem ita pingeret, non vellet certe repræsentare Dei vel Angeli naturam, sed solum exhibere oculis per picturam, id quod auribus exhiberet alius recitando Scripturam, et hoc modo potest Deus pingi.

Tertio, potest aliquid pingi extra historiam ad explicandam naturam rei non per immediatam, et propriam similitudinem, sed

analogiam, sive metaphoricas, mysticasque significationes. Quemadmodum pingimus Angelos, juvenes, alatos, formosos, nudis pedibus etc. ad significandum eos semper viribus pollere, celerrime moveri, splendore gratiæ et virtutum præditos etc. quæ vide apud Dionysium, cap. ultim. cœlestis hierarch. Hoc etiam modo pinguntur virtutes: Et ipse homo, imago Dei, est hujus generis tertii. Non enim est inter hominem et Deum alia similitudo, quam analogica. Hoc modo pingimus Deum patrem, cum eum extra historiam pingimus humana forma.

Hoc modo pingimus Christum in forma ovis, et Evangelistas repræsentamus per aquilam, leonem, bovem, et hominem, et Spiritum sanctum in forma columbæ, aut linguarum ignis. Ubi tamen notandum, non debere ejusmodi imagines multiplicari, nec tolerandum esset, quod pictores audent ex capite suo confingere imagines Trinitatis: ut cum pingunt unum hominem cum tribus faciebus, vel unum hominem cum duobus capitibus, et in medio eorum columbam; ista enim monstra quædam videntur, et magis offendunt deformitate sua, quam juvent similitudine. Unde etiam Ministri Hungarici in suo opere contra Trinitatem lib. I. cap. 4. collegerunt multas formas imaginum Trinitatis, et eas tamquam monstra quædam accurate depicta ridenda proponunt, easque vocant Cerberos, Geryones, Janos trifrontes, monstra et idola, quibus certe ocasionem blasphemandi pictores nostri dederunt.

Præterea notandum est, errare Bartholomæum Caranzam, qui in summa Conciliorum dicit, can. 82. sextæ Synodi, prohiberi imaginem Christi in forma agni, et Spiritus sancti in forma columbæ. At Concilium non prohibet istas imagines, sed anteponit tantum istis imagines Christi in forma humana. Unde in VII Synodo act. 2. legitur epistola Adriani ad Tharasium, in qua laudata dicitur in VI Synodo imago Christi in forma agni. Idem dicit Elias in VII Synodo, action. 4. idem Epiphanius in VII Synodo act. 6. et præterea in VII Synodo, act. 5. approbatur imago Spiritus sancti in forma columbæ.

Præterea ratio Bartholomæi contra ipsum videtur concludere; ipse enim dicit prohibitas esse has imagines, quia præsente veritate cessare debent figuræ. At istæ imagines non fuerunt in usu in Testamento veteri, sed cœperunt post Christi adventum. Imago enim agni sumpsit occasionem ex illis verbis Joannis: *Ecce agnus Dei;* Imago autem columbæ ex illa columba, quæ apparuit super Christum, Matth. III. Occasionem errandi videtur iste auctor accepisse ex ipso canone, qui non integre habetur in illa Synodo, sed corrigendus est error ex VII Synodo, ubi sæpius iste ipse canon integer adducitur.

Ex his ad argumenta adversariorum facile poterit responderi. Ad primum posset uno verbo dici, in omnibus Scripturis citatis prohiberi imaginem Dei primi generis. Existimo tamen Exodi XX. cum dicitur: *Deos aureos, et Deos argenteos non facietis mecum.* Et similiter Isaiæ XL. et XLVI. ubi Deus conqueritur dicens: *Cui assimilastis me?* ad litteram non agi de imagine facta ad repræsentandum Deum verum, nec enim tales a Judæis fiebant, sed de quibuscumque simulacris, quæ haberentur pro Diis. Vult enim Deus dicere, si vobis simulacrum ligneum est Deus, cum ego etiam sim Deus, sequitur, me similem esse Deo ligneo secundum vos; nam Deus Deo non posset non esse similis?

Ad secundum dico, si Concilium illud loquitur de imagine solius Dei (ut vult Calvinus) nullam esse difficultatem; nam intelligemus Concilium de imagine Dei primi generis. At si loquatur Concilium de omnibus imaginibus, etiam Sanctorum, est major difficultas, de qua infra.

Ad tertium, Eusebius, et Lactantius loquuntur de idolis Gentium. Volunt enim ostendere, Deos Gentilium fuisse homines, et probant, quia omnia idola Gentium sunt statuæ hominum, quorum etiam sepulchra ostenduntur. Augustinus de fide et symbolo, loquitur de imagine Dei primi generis. Varro apud Augustinum recte dicit, eos, qui simulacra Deorum induxerunt, metum dempsisse, et errorem auxisse; nam quidam propterea crediderunt ipsa simulacra esse Deos, et videntes ea nec aliis, nec sibi prodesse, vel obesse, cœperunt Deos contemnere. At si non Deos simulacra, sed imagines Deorum esse credidissent, et imagines non proprias, sed analogicas, nec metum amisissent, nec errorem invenissent, quemadmodum non minuitur metus Principum, nec error ullus oritur per imagines eorumdem, quas videmus quotidie. Seneca apud eumdem Augustinum conqueritur, simulacra Diis poni propter eumdem errorem, quia putabantur ipsa simulacra Dii, vel certe Dii

simulacris illis similes judicabantur. Origenes, et Damascenus, et Patres Nicæni loquuntur de imagine Dei primi generis.

Ad quartum dico Primo, a Calvino injuria reprehendi B. Gregorium; nam B. Gregorius, cum ait picturas libros esse idiotarum, non agit de imagine Dei, sed de imaginibus Sanctorum, ac potissimum de historiis depictis, quibus mysteria redemptionis continentur. Prophetæ autem, quos opponit Calvinus Gregorio, cum dicunt, lignum esse doctorem vanitatis, vel mendacii, de simulacris falsorum Deorum, non de veris Sanctorum imaginibus loquuntur.

Dico secundo, idola quidem esse doctores mendacii, quia volunt videri Dii; vel certe videntur referre Deorum effigiem, cum vere non referant: At imago Dei, et Trinitatis, ut a nobis pingitur, doctor est veritatis, quia neque habetur pro Deo a nobis, neque fit ad referendam Dei effigiem, sed ad perducendum hominem in aliquam Dei notitiam per analogicas similitudines.

At quintum, jam ostendimus quemadmodum pingi possit res incorporea.

Ad ultimum, pingi solent absentia, quia non videntur: Deus autem licet sit præsens, tamen non videtur, ideo pingi potest, ac si abesset. Alioqui nec oporteret orare Deum voce exteriore; voces enim sunt propter eos, qui non intuentur cogitationes: Deus autem scrutatur renes et corda.

CAPUT IX.

Imagines in templis recte collocari.

Alterum Calvini dictum, quod imagines non debeant poni in templis, probat ipse lib. I. Instit. cap. XI. Primo, quia primis quingentis annis non fuerunt ullæ imagines in templis Christianorum.

Secundo, quia Concilium Elibertinum can. 36. prohibet picturas in templis fieri.

Tertio, quia non potest imago in templo, in sublimi loco statui, quin statim erigatur signum quoddam idololatriæ. Nam, ut B. Augustinus ait, epistola 49: « Cum his sedibus locantur honorabili sublimitate, ut a precantibus, atque immolantibus attendantur, ipsa similitudine animatorum membrorum, atque sensuum, quamvis sensu, et anima careant, afficiunt infirmos animos, ut vivere ac spirare videantur. » Item in Psal. CXIII: « Hoc enim facit, et extorquet quodammodo illa figura membrorum, ut animus in corpore vivens magis arbitretur sentire corpus, quod suo simillimum videt etc. » Et paulo post: « Plus valent simulacra ad curvandam infœlicem animam, quod os, oculos, aures, pedes habent: quam ad corrigendam, quod non loquuntur, neque vident, neque audiunt, neque ambulant, » Ibidem Augustinus dicit, in templis Christianorum esse quidem vasa aurea, et argentea, sed non talia, quæ os habeant, et non loquantur. Confirmat etiam ex I. Joan. ultimo, ubi Joannes non dicit, ut caveant a cultu simulacrorum, sed a simulacris ipsis, quia nimirum non possunt haberi in templo, quin adorentur.

Quarto probat, quia templa sunt instituta pro imaginibus vivis, et iconicis, atque a Deo institutis, quales sunt Baptismus, qui est imago internæ sanctificationis, et gratiæ; et sacra Cœna, quæ est imago corporis Domini: sicut ergo templa ornantur istis vivis quodammodo imaginibus, ita dehonestantur imaginibus mortuis etc.

Quinto, probat lib. IV. cap. 9. § 9. ex Epiphanio in epist. ad Joannem Hierosolymit. ubi dicit, contra Scripturæ auctoritatem esse, quod in Ecclesia pendeat imago hominis: et loquitur de imagine, quam ipse dicit fuisse Christi, vel Sancti alicujus.

Sexto addunt alii, quod Adrianus Imperator (teste Ælio Lampridio in vita Alexandri Imperatoris) in gratiam Christianorum templa jusserit extrui sine simulacris.

Hæc sunt illorum argumenta, quibus tamen nihil territi, asserimus nusquam melius, quam in templis imagines Sanctorum collocari. Probatur primo, quia in Testamento veteri, quando Judæi propensissimi ad idololatriam erant, in templo fuerunt imagines Cherubim, Exodi XXV. et III, Reg. VI.

Secundo, probatur ex consuetudine Ecclesiæ, quæ fuit primis quingentis annis, ut appareat impudens Calvini mendacium. Tertullianus in libro de pudicitia, ante medium, bis testatur, in sacris calicibus Ecclesiæ Catholicæ, depictum fuisse Christum in forma pastoris ovem errantem suis humeris reportantis ad ovile; et tam erat id commune, ut Catholici, contra quos in eo libro

scribit Tertullianus, inde argumentum sumerent ad probandum pœnitentiam, etiam gravium delictorum, in Ecclesia, concedi. At certe calices sacri in Ecclesia et in loco maxime sacro poni solent.

Sozomenus lib. V. cap. 20. et Nicephorus lib. X. cap. 38. scribunt tempore Juliani Apostatæ statuam Christi, quæ apud Paneadem fuerat, in templum a Christianis introductam. Quod certe factum est ante annum Domini 500. cum ad eum annum Sozomenus non pervenerit. Eusebius lib. III et IV. de vita Constantini, dicit, in templis a Constantino exstructis in Palestina, fuisse maximam copiam imaginum aurearum et argentearum.

Nazianzenus epist. 49. ad Olympium, conqueritur, quod civitas Diocæsariensis evertenda esset, in qua ipse templum mirifice exornarat; et addit: « Neque enim si statuæ dejiciantur, hoc nos excruciat, etiamsi alioqui excruciat, verum etc. »

Damasus in vita Sylvestri scribit, Constantinum in loco, ubi fuerat baptizatus, posuisse agnum ex auro purissimo, ad dexteram agni, statuam argenteam Salvatoris; ad lævam autem, statuam argenteam Joannis Baptistæ. In Ecclesia autem ipsa Lateranensi posuisse imagines argenteas Salvatori, Apostolis duodecim, et Angelis quatuor. In VII Synodo, act. 6. refertur, quemadmodum discipuli S. Epiphanii, templum Epiphanio erexerunt, et imaginem ejusdem in eo posuerunt.

Basilius orat. in S. Barlaam in fine, in ipsa concione ostendit imaginem sancti Barlaam alicubi in templo depictam, et ait: gaudere se, quod melius pictores expresserint manum ejus pro Christo combustam, quam ipse oratione descripserit: « Abeo, inquit, fortium Martyris factorum pictura a vobis superatus. Gaudeo tali vestræ fortitudinis victoria hodie victus. Video manus ad ignem, luctam exactius a vobis descriptam. Video luctatorem in vestra imagine illustrius depictum. »

Gregorius Nyssenus orat. in Theodorum, initio: « Oblectatur, inquit, dum ædem, ut templum Dei, et magnitudine structuræ, et adjecti ornatus decore splendido elaboratum intuetur; ubi et faber in animalium figuram lignum formavit, et pictor induxit etiam flores artis in imagine depictos, fortia facta Martyris, repugnantias, cruciatus, efferatas et immanes tyrannorum formas, impetus violentos, flammeam illam fornacem, beatissimam consummationem athletæ, certaminum præsidis Christi humanæ formæ effigiem, omnia nobis tanquam in libro quodam, qui linguarum interpretationes contineat, coloribus artificiose depingens, certamina atque labores Martyris nobis expressit, ac tamquam pratum amœnum et floridum, templum ornavit. Solet enim etiam pictura tacens in pariete loqui, maximeque prodesse. »

In Missa Chrysostomi, quam Erasmus Latinam fecit, sic habetur: « Sacerdos egreditur e parvo ostio portans Evangelium, præcedente ministro cum lucerna, et conversus ad Christi imaginem inter duo ostia, inflexo capite cum exclamatione dicit etc. »

Evodius lib. II. de miraculis sancti Stephani scribit, in Ecclesia, ubi reliquiæ S. Stephani servabantur, fuisse quoque imaginem ejusdem Martyris depictam, ad quam visendam frequentes homines concurrere soliti erant.

Prudentius in hymno de S. Cassiano scribit, se in templo S. Cassiani vidisse super altare ejus imaginem.

Erexi ad cœlum faciem, stetit obvia contra
Fucis colorum picta imago Martyris.
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.

Item de sancto Hippolyto:

Picta super tumulum species liquidis viget umbris,
Effigians tracti membra cruenta viri.

Paulinus epist. ad Severum, conqueritur, quod se una cum sancto Martino in templo depingi curaverat, et rogat, ut saltem ista carmina adscribi jubeat.

Adstat Martinus perfectæ regula vitæ,
Paulinus veniam quo mereare docet.
Hunc peccatores, illum spectate beati,
Exemplar Sanctis ille sit, iste reis.

Et natali 10. sancti Felicis, inquit:

Santasque feramur in aulas,
Miremurque sacras, veterum monumenta figu-
[ras etc.

Nicephorus lib. XIV. cap. 2. scribit, Pulcheriam Augustam posuisse in templo, quod

Constantinopoli ipsa extruxerat, imaginem B. Mariæ, quam e Hierosolymis ad eam miserat Eudoxia.

Valentinianus junior admonitus a Sixto Papa (ut in vita Sixti scribunt Anastasius, qui supplevit pontificale Damasi, Platina, et alii) posuit in Ecclesia S. Petri supra tumulum, id est, super altare B. Petri, imaginem auream Salvatoris, gemmis pretiosissimis ornatam, et duodecim Apostolorum imagines item aureas.

B. Augustinus lib. I. de consensu Evangelistarum, cap. 10. testatur, multis in locis suo tempore cerni potuisse Christum depictum inter Apostolos Petrum et Paulum : et idem dicit de historia Abrahæ mactare volentis filium, lib. XXII. cont. Faustum, cap. 73. Non est autem credibile Augustinum loqui de privatis domibus, ad quas non omnibus patet aditus, sed de publicis locis, et locis non profanis, sed sacris. Nam B. Gregorius lib. IX. epist. 9. dicit, in locis venerabilibus non sine ratione depictas imagines Sanctorum fuisse ab antiquis. Ubi nomine antiquorum non potest intelligere homines sui sæculi, sed superiorum; floruit autem ipse post annum 500. Ergo loquitur de Patribus, qui ante annum 500. floruerunt.

Denique Adrianus I, in libro pro imaginibus, qui habetur post VII Synodum circa finem, refert Sylvestrum, Damasum, Cœlestinum, Sixtum, Leonem, Joannem et Pelagium, Pontifices templa picturis exornasse. Qui tamen omnes ante annum Domini 500. sederunt. Vides igitur, quam egregie mentiatur Calvinus, cum ait in Institut. lib. I. cap. XI. § 13. in templis Christianorum non fuisse imagines primis 500. annis.

Tertio, probatur ex quatuor Conciliis, duobus Orientalibus, et duobus Occidentalibus. In Oriente celebrata est VII Synodus tota pro hac re. Item in VIII Synodo, can. 3. renovantur decreta septimæ Synodi. In Occidente celebratum est Concilium Romanum sub Gregorio III, quod quidem nationale fuit, sed concurrerunt ad id Concilium fere mille Episcopi. In eo Concilio damnata est hæresis Iconomachorum, imagines e templis deturbantium, sub ipsis initiis hujus contentionis. Vide Sigebertum in Chronico anni 633. Celebratum est etiam Concilium tempore Stephani, et Caroli Magni, pro eadem re, ut testatur Adrianus I, qui Stephano successit, in libro pro imaginibus ad Carolum.

Quarto, probatur ratione : nam signa sacra nusquam melius, quam in sacris locis poni possunt. Deinde nullum est ornamentum templorum melius, quam sacrarum imaginum, quia imagines simul templum ornant, et continent mentes hominum, ne vagentur inanibus cogitationibus. Præterea templum est imago quædam cœli; nam Apostolus Hebr. IX. comparat tabernaculum Mosaicum cum Cœlo : et Chrysostomus hom. 36. in priorem ad Corinthios dicit, templum Christianorum esse quasi regiam cœli, sive terrestre quoddam cœlum. Sicut ergo templum est imago cœli, ita decet, ut in ipso templo sint imagines eorum, qui in cœlo sunt, id est, Christi et Sanctorum. Denique, ubi melius ponentur imagines Sanctorum, quam in domibus ipsorum, id est, in basilicis Sanctorum, ubi reliquiæ ipsorum quiescunt?

Ad primum argumentum patet solutio. Non enim illud argumentum, sed mendacium fuit.

Ad secundum Payva respondet, Concilium Elibertinum solum prohibere imaginem Dei, quæ pingitur ad ipsius Dei effigiem repræsentandam. Sed non videtur satisfacere, tum quia Concilium loquitur in genere de picturis, tum etiam quia non erat in usu eo tempore, imo nec unquam fuerunt in Ecclesia tales imagines, quæ sunt vera idola, ut ostendimus supra testimoniis Origenis, Augustini, et Damasceni : Concilium autem loquitur de eo, quod fieri solebat, et interdicit ne deinceps fiat.

Nicolaus Sanderus lib. II. de cultu imaginum c. 4. respondet, Concilium illud prohibuisse imagines in templis, quia tempus et locus id requirebant. Tunc enim periculum erat, ne Gentiles existimarent, nostros adorare ligna, et lapides : ac denique periculum erat, ne in persecutionibus fuissent imagines contumelia affectæ a persecutoribus. Hæc solutio bona est.

Neque obstat quod quidam dicunt, hoc Concilium celebratum fuisse post Concilium Nicænum, et proinde non fuisse periculum persecutionum; nam revera Concilium hoc celebratum fuit ante Nicænum, cum adhuc durarent persecutiones, ut patet ex canone 25. ubi agitur de iis, qui adferebant litteras a Confessoribus. Solebant enim ii, qui in persecutione confitebantur fidem, postea dare litteras commendatitias pro lapsis ad Episcopos; et in toto fere Concilio agitur de iis, qui labuntur ad idololatriam, Fateor

tamen rationem illam canonis: «Ne id, quod adoratur et colitur, in parietibus depingatur, » non multum quadrare huic expositioni.

Alanus Copus in Dialogis lib. V. cap. 16. dicit, hic prohiberi imagines, quia ab illis Christianis adorari cœperant tamquam Dii, et hunc esse sensum : Placuit in Ecclesia non esse picturas, ne aliquid in parietibus existens adoretur et colatur ut Deus. In quem sensum accepit istum canonem B. Ivo in suis decretis part. III. cap. 40. sed huic etiam expositioni ratio canonis non omnino quadrat : nam debuisset dici potius, ne id quod pingitur, adoretur : quam ne id quod adoratur, pingatur.

Alii ergo dicunt tantum prohiberi, ne imagines depinganturin parietibus Ecclesiæ, non autem ne depictæ in tabellis aut velis in Ecclesiæ habeantur; et rationem esse volunt propter honorem imaginum, quia in parietibus facillime corrumpuntur, vel humore parietum, vel situ, vel alia ratione. Qua ratione fuit olim prohibitum etiam, ne crux in pavimentis sculperetur, ne videlicet conculcaretur; et tunc hic erit sensus: Placuit picturas in Ecclesia, id est, in ipsa fabrica, sive muris Ecclesiæ esse non debere, ne id, quod adoratur et colitur, in parietibus depingatur, id est, ne contingat rem sacram et venerabilem, quales sunt sanctæ imagines, in parietibus esse, ubi facillime corrumpantur. Huic expositioni aptissime convenit ratio canonis.

Adde postremo, quidquid Concilium statuerit, magis illud Concilium esse pro nobis, quam contra nos; nam contra nos tantum esse potest Concilium 19 Episcoporum, quod provinciale fuit, et minime confirmatum, et in aliis decretis videtur errasse, præsertim cum in plurimis casibus, ne in articulo quidem mortis velit absolvi pœnitentem.

(Sic enim accipio, quod ait Concilium, communionem dari, quamvis non desint, qui per communionem accipiant solam Eucharistiam. Moveor autem his rationibus. Primo, quoniam in ipso Elibertino Concilio pro eodem accipitur reconciliatio et communio; nam can. 69. sic legimus, placuit agi debere pœnitentiam, et sic reconciliari, nisi necessitas infirmitatis coegerit ante tempus dare communionem. Ubi vides idem esse reconciliare, et dare communionem, aut certe in ipsa communione includi reconciliationem. Solebant enim veteres Sacramentum reconciliationis semper conjugere cum Sacramento Eucharistæ. Et ideo Tertullianus et Cyprianus, et alii scriptores ejusdem antiquitatis pro eodem accipiunt communionem reconciliationem, et pacem. Secundo, quia S. Innocentius in epist. ad Exuperium, cap. 2. Corrigens observationem antiquam, qualis fuit tempore Concilii Elibertini, satis aperte indicat, consuevisse pœnitentibus nonnullis, etiam in fine vitæ, negari reconciliationem. Quæsitum est, inquit, quid de his observari oporteat, qui post baptismum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti in extremo fine vitæ suæ pœnitentiam simul, et reconciliationem communionis exposcunt. De his observatio prior, durior, posterior, interveniente misericordia, inclinatior est. Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur pœnitentia, sed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebræ persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non revocaret a lapsu, negata merito communio est, concessa pœnitentia, ne totum penitus negaretur, et duriorem esse remissionem fecit temporis ratio. Sed posteaquam Dominus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, jam depulso terrore, communionem dari obeuntibus placuit, et propter Domini misericordiam quasi viaticum profecturis, et ne Novatiani Hæretici negantis veniam, asperitatem, et duritiam subsequi videamur. Tribuitur ergo cum pœnitentia extrema communio, ut homines hujusmodi vel in supremis suis, permittente Salvatore, a perpetuo exitio vindicentur. Hæc Innocentius, cujus verbis illud expendendum videtur, non dixisse Innocentium, concessam fuisse aliquando lapsis reconciliationem, negatam communionem : sed concessam pœnitentiam, negatam communionem. Concedebatur enim lapsis primo pœnitentia, id est, injungebatur actio pœnitentiæ, deinde alio tempore reconciliatio tribuebatur. Unde est illud Augustini in epist. 180. ad Honoratum, aliis baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam ipsius pœnitentiæ actionem. Porro apud Innocentium nomine pœnitentiæ non reconciliationem, sed pœnitentiæ actionem esse intelligendam, perspicuum est ex eo quod ipse dicit, petentibus pœnitentiam, et reconciliationem communionis, concessam fuisse pœnitentiam, ne totum negaretur, et nega-

tam communionem, ne homines de reconciliatione securi non revocarentur a lapsu, et quia remissionem duriorem fecit temporis ratio. Ubi vides apud Innocentium id esse negari communionem, quod negari reconciliationem, et remissionem. Quod clarius adhuc perspicitur in verbis sequentibus, ubi dicitur, posteriore tempore concessam fuisse communionem, ne videretur Ecclesia imitari Novatiani asperitatem, et duritiam, qui veniam negabat. Ex sententia igitur Innocentii negare communionem est negare veniam, et Novatiani duritiam imitari, qui, teste Cypriano lib. II. epist. 4. Ambrosio lib. I. de pœnitentia, cap. 2. et Socrate lib. IV. cap. 23. pœnitentiam concedebat, atque ad eam hortabatur, sed reconciliationem a Deo petendam, non a sacerdotibus impertiendam docebat. Sed nihil apertius dici potuit eo, quod extremo loco adjunxit Innocentius, tribui videlicet hoc tempore cum pœnitentia communionem, ut homines in exitu de hac vita a perpetuo exitio vindicentur. Sequitur enim eos, quibus negatur communio, a perpetuo exitio minime liberari; quod non esset consequens, si negata communione non etiam reconciliatio negaretur.)

Pro nobis autem facit, quod hinc aperte colligitur, eo tempore fuisse imagines in templis, non enim diceret Concilium: « Placuit picturas in Ecclesia esse non debere, » nisi jam esse cœpissent. Præterea hinc habemus, vel ipsas imagines, vel certe Sanctos, quorum sunt imagines, coli et adorari; id enim significat illud: « Ne id quod colitur et adoratur, in parietibus depingatur. » Adde quod hoc ipsum Concilium can. 26. indicit jejunium omni Sabbato; et can. 33. prohibet usum uxorum Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis; quorum utrumque execrantur adversarii nostri.

Ad tertium dico, Augustinum loqui de simulacris præsupposito errore Gentilium. Vult enim Augustinus dicere, quando quis putat simulacrum esse Deum, et accedit, ut adoret, et invocet ipsum simulacrum, mirabiliter confirmatur, et fovetur in errore, ab ipsa membrorum humanorum similitudine. Ita eum esse intelligendum probo ex verbis ejus; nam in epist. 49. quæst. 3. ait: « Cum his sedibus collocantur honorabili sublimitate, ut a precantibus, atque immolantibus attendantur ipsa similitudine animatorum membrorum, atque sensuum etc. » Ubi nota illud: « ut a precantibus attendantur. » Et quod ibidem ait: « Accedente præsertim veneratione multorum etc. » Experientia enim docet imagines, quæ non habentur pro Diis, neminem licet rudissimum ita decipere ut putentur vivere et spirare.

Ad illud de vasis Ecclesiæ aureis dico, Augustinum voluisse ostendere simulacra Gentilium, continere homines in errore, non ratione materiæ, quia pretiosa sint, sed ratione figuræ, qui figuram habent nostræ similem; id autem ostendit Augustinus dupliciter. Primo, quia multi dorsum convertunt ad solem, et interim supplicant simulacro solis: non quia sol non sit longe nobilior, sed quia figura illa solis globosa, non tam facile persuadet solem vivere et sentire, quemadmodum figura simulacri, quæ est nostræ similis. Secundo, quia Catholici etiam habent in locis sacris vasa ex materia pretiosa, et tamen quia deest figura humana ne Gentiles quidem putarent ea vasa vivere vel spirare.

Dices, si calices non putantur vivere, quia carent humana forma, ergo imagines quæ habent humanam formam, si in templo sint, putabuntur vivere. Respondeo, Augustinus non dicit, imagines humanæ formæ putari vivere; sed si putentur, putari propter formam, non propter materiam. Non ergo Augustinus dicit, imagines in Ecclesia non fuisse, sed solum formam humanam simulacrorum, multum valere ad fovendum errorem in iis, qui simulacra pro Diis colunt. Ad confirmationem dico, Joannem loqui de idolis. Sic enim est in Græco: φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων: ex quo textu Latinum interpretari textum licet.

Ad quartum dico. Primo, Calvinum recte imitari suos majores; nam etiam antiqui Iconomachi dicebant, nolle se imagines istas mortuas, sed sufficere sibi Eucharistiam, quæ est imago corporis Domini; quibus Catholici responderunt in VIII Synodo, act. 6. Eucharistiam non debere vocari imaginem, vel figuram corporis Domini, cum ipsum Domini corpus revera sit. Secundo dico, imagines vivas et mortuas non esse inter se contrarias, sed alias juvari ab aliis, ut ostendimus. Denique imagines Sanctorum non recte vocari mortuas. Imaginis enim vita, est repræsentatio: Illæ ergo sunt mortuæ, quæ nihil repræsentant.

Ad quintum, Thomas Waldensis tom. III. tit. 19. cap. 137. dicit, Epiphanium propter hæresim Antropomorphitarum tunc vigente

hoc fecisse. Alii dicunt, Epiphanium loqui de imagine hominis profani, quæ ibi honorabatur instar imaginum Christi et Sanctorum; ita respondet Marianus Victorius in annotatione ad hanc epist. Communior et verior solutio est, verba illa esse suppositia; quod patet primo, quia post finem epistolæ ista adjecta sunt; epistola enim plane finita erat, ut apparebit legenti.

Secundo, quia hæretici Iconomachi non objecerunt hunc locum Catholicis, cum tamen objecerint omnia dicta Patrum, quæ ullum colorem habere poterant, ut patet ex VII Synodo, act. 6.

Tertio, quia Epiphanius Diaconus in VII Synodo, act. 6. convincit duo alia similia loca, Epiphanii scriptis fuisse inserta ab hæreticis.

Quarto, quia ut ibidem dicitur, discipuli Epiphanii in ejus templo imaginem ejus posuerunt, quod certe non fecissent, si eorum præceptor dixisset, id esse contra Scripturæ auctoritatem.

Quinto, quia tempore Epiphanii Basilius, Nyssenus, et alii vivebant, qui imagines in templis laudabant,

Sexto, quia sententia illa: esse contra Scripturæ auctoritatem pendere in templo imaginem hominis, indigna esset Epiphanio, viro doctissimo, cum sit ineptissima. Nusquam enim id legitur prohibitum, imo contrarium legitur, ut patet de imaginibus Cherubim in forma humana, quæ erant in templo Salomonis.

Septimo, quia Gregorius lib. IX, epist. 9. dicit, nullum unquam Episcoporum ante Serenum Massiliensem fregisse imaginem Christi vel Sanctorum.

Octavo, quia B. Hieronymus in epistola ad Pammachium, contra Joannem Hierosolymitanum, totam fere hanc epistolam Epiphanii a se Latinam factam recitat, et tamen non meminit hujus veli. Nono, quia nec stylus convenit cum reliqua epistola.

Ad illud de Adriani templis sine simulacris, dico, Adrianum jussisse fieri templa sine simulacris Gentilium. Christiani enim nolebant orare in templis Gentilium, quia plena erant idolis. Ideo Adrianus jussit eis fieri templa sine ejusmodi idolis. Unde idem Lampridius ea simulacra ibidem appellat numina; numina autem non vocantur imagines, nisi proponantur adorandæ pro Diis.

CAPUT X.

Imagines utiles esse etiam extra historiam.

Postremum Calvini dictum, quod imagines sine notatione historiæ, non sint utiles, est manifeste falsum; nam ipse non probat ullo argumento non esse utiles, et nos probare possumus esse utiles pluribus modis. Primo, quia Deus in templo suo jussit fieri imagines Cherubim, sine ulla historiæ notatione, Exod. XXV. et certe non sine causa.

Secundo, quia semper Christiani habuerunt imagines, etiam solitarias, et extra historias, cum tamen primi Christiani non ducerentur sola delectatione. Tempore Christi tres imagines factæ leguntur. Prima est, quam Christus ipse linteo facici suæ admoto fecit, et Regi Abagaro misit. Id enim refert Evagrius lib. IV. cap. 26. et Metaphrastes in vita Constantini Magni, et Damascenus lib. I. de imaginibus: et hanc non esse fabulam, testatur ingens miraculum factum Edessæ per hanc imaginem, ut ibidem scribit Evagrius. Testatur etiam dies festus, qui agebatur Constantinopoli, in die translationis hujus imaginis ex Edessa Constantinopolim.

Secunda est, quam apud Paneadem mulier liberata a fluxu sanguinis Christo erexit; testis est Eusebius lib. VII. hist. cap. 14. qui eam se vidisse asserit. Meminit ejusdem Sozomenus lib. V. cap. 20. Damascenus lib. I. de imaginibus, et Theophylactus in cap. IX. Matth.

Tertia est, quam dicitur Nicodemus fecisse, et quæ a Judæis per ludibrium crucifixa, innumerabilibus miraculis claruit. Refert hoc Athanasius in libello de passione imaginis Domini, cap. 4. Et quamquam dubium esse possit, an sit hoc opus Magni Athanasii, tamen certum est esse antiquissimi auctoris; quandoquidem citatur tamquam antiquissima historia in VII Synodo, act. 4.

Præter has Christi imagines exstant etiam beatæ Virginis, quas B. Lucas pinxisse dicitur, quarum meminit Theodorus Lector, qui ante mille annos floruit, lib. I. Collectaneorum. Nicephorus lib. XIV. histor. cap. 2. et Simeon Metaphrastes in vita S. Lucæ. Ter-

tullianus libro de pudicitia, meminit imaginis Christi in forma pastoris, ovem ferentis in humeris suis depictæ in sacris calicibus, ut supra diximus. Ælius Lampridius in vita Alexandri Severi refert Alexandrum Imperatorem in suo larario imagines Christi et Abrahæ habuisse. At certe credibile est, cum a Christianis didicisse, quemadmodum Christus pingi deberet. Eusebius lib. VII. historiæ, cap. 14. dicit, passim consuevisse pingi imagines Apostolorum, et se multas antiquissimas vidisse. Ambrosius in epistola de inventione sanctorum Gervasii et Protasii, quæ apud Surium exstat, dicit se cognovisse eum, qui sibi apparuerat, fuisse B. Paulum, ex imagine picta quam apud se habebat.

Chrysostomus oratione in S. Meletium, dicit Meletii imagines adeo celebres fuisse, ut etiam in annulis, in poculis, in phialis, in thalami parietibus, atque ubique alibi conspicerentur. Similiter Theodoretus in historia religiosa, in vita Simeonis Stylitæ dicit, Romæ in omnibus officinis pro foribus pendere consuevisse imagines S. Simeonis.

Augustini tempore frequentissimas imagines fuisse, colligitur ex lib. I. de consensu Evangelistarum, c. 10. ubi dicit, passim inveniri imagines Christi inter Petrum et Paulum depicti. Multa alia testimonia Athanasii, Basilii, Nazianzeni, Nysseni, Chrysostomi, Cyrilli Hierosolymitani, et Cyrilli Alexandrini, et aliorum multorum Patrum, vide in VII Synodo, act. 4. et lib. III. Damasceni Apologetico in fine. Addes etiam præter ista, omnia illa quæ paulo ante nos attulimus, ad probandum, imagines fuisse in templis primis quingentis annis.

Tertio, probatur ab utilitatibus. Prima est instructio et eruditio. Melius enim interdum docet pictura, quam Scriptura; cujus utilitatis meminit S. Gregorius Nyssenus, oratione in Theodorum, et S. Gregorius Papa lib. VII. epist. 109. et lib. IX. epist. 9.

Dices, historiæ quidem depictæ instruunt, at non imagines solitariæ. Respondeo etiam solitarias imagines, ut a Christianis pinguntur, semper continere quasi per compendium aliquam historiam. Nam cum pingitur Christus, semper pingitur vel in forma pueri in sinu matris, vel in forma viri alligati ad columnam, vel in cruce pendentis, vel resurgentis e tumulo, vel ascendentis in cœlum etc. Sic etiam Sancti semper cum insigni virtutis, vel passionis, vel potestatis pinguntur, Petrus cum clavibus, Laurentius cum craticula, Andreas cum cruce etc. Martyres omnes cum palma, Sancti omnes cum diademate. Ex quibus signis seu instrumentis docemur quasi per compendium, quid illi quos veneramur egerint, quidve passi sint.

Secundo, utiles sunt imagines, quamvis solitariæ, ad charitatem erga Deum, et Sanctos fovendam, et augendam. Qui enim diligit, libenter inspicit imaginem absentis amici, et inspiciendo magis inardescit. Hinc Severus Sulpitius, quia vehementissime sanctum Paulinum diligebat, nec tamen poterat apud eum semper esse, rogavit eum per litteras, ut imaginem suam ad vivum expressam ad se mitteret; cui modestissime se excusans, respondit Paulinus epist. 8. ad Severum, se nondum habere perfectam imaginem secundi Adami, sed gerere adhuc primi Adami effigiem, et ideo nolle mittere. Gregorius quoque lib. VII. epist. 53. mittens Secundino imaginem Salvatoris, dicit, se scire eum imaginem cupere, ut in amore ipsius Domini recalesceret.

Tertia utilitas est excitatio ad imitandum. Explicatur prolixe hæc utilitas in VII Synodo, act. 6. extrema, de eadem loquitur Basilius oratione in quadraginta Martyres. Notum est apud Terentium in Eunucho, quam vehementer juvenem quemdam conspecta tabella, in qua pictus erat Jupiter, stuprum inferens Dianæ, ad simile flagitium perpetrandum provocarit. Contra vero Nazianzenus in carmine de virtute, quod citatur in VIII Synodo, act. 4. dicit impudicam mulierem, cum ad quemdam evocata veniret, in ipso limine conspexisse imaginem Polemonis continentissimi hominis, et inde confusam erubuisse, et pœnitentia ductam rediisse domum suam.

Quarto, utiles sunt imagines, quia conservant in nobis memoriam Christi, et Sanctorum, et simul in angustiis docent, nos habere patronos, quos invocemus. Hinc Theodoretus in vita Simeonis Stylitæ, dicit Romæ frequentissimas fuisse imagines sancti Simeonis, ut ea ratione sibi tutelam et præsidium multi pararent.

Quinta utilitas est confessio fidei, dum enim diligimus et honoramus imagines Sanctorum, testamur nobis placere eorum fidem, et doctrinam, et sanctos mores: et simul nos detestari omnem impietatem, et idololatriam, contra quam ipsi usque ad mortem

pugnaverunt. Et nunc præcipue testamur, nobis non placere novitates Lutheranorum, et Calvinistarum, dum id religiose veneramur, quod illi sacrilege destruunt.

Sexta est honor Dei et Sanctorum; nemo enim unquam dubitavit, quin erigere statuas, vel imagines magnis viris, ad honorem eorum pertineat. Certe Eusebius lib. VII. historiæ, cap. 14. hanc præcipuam fuisse causam indicat, cur Christiani cœperint Sanctorum imagines desiderare.

Neque obstat, quod ait hoc ex Gentilium consuetudine natum; non enim loquitur de aliqua Gentilium superstitione, sed de naturali, et proinde bona consuetudine, qua soliti erant statuas erigere iis, quos honore dignos judicabant, quamquam in eo postea errarent, quod sceleratis etiam hominibus, et falsis Diis eas erigebant.

CAPUT XI.

Proponitur quæstio de cultu imaginum, cum argumentis adversariorum.

Demonstravimus hactenus imagines Christi, et Sanctorum fieri, atque haberi, et in templis, aliisque sacris locis collocari posse: sequitur nunc controversia de cultu, utrum videlicet ejusmodi imagines aliquo genere cultus prosequendæ sint. De qua controversia Damascenus in libro de hæresibus circa finem, duas extremas hæreses adducit. Unam eorum, qui dicebant, imaginibus deberi divinos honores, quos hæreticos vocat Christianocategorous, id est, Christianorum accusatores, quia propter eos accusabantur Christiani tamquam idolorum cultores. Eodem modo certum est Alexandrum Severum coluisse imagines Christi et Abrahæ, cum cæteris suis idolis, teste Ælio Lampridio. Hæc hæresis refellitur omnibus Scripturæ testimoniis, quæ prohibent ne cultum Deo proprium tribuamus creaturæ.

Alter error priori contrarius est eorum, qui nullum omnino honorem imaginibus Sanctorum deferri patiuntur. Refert hunc errorem Damascenus in libro de hæresibus in fine, et est eorum omnium, quos recensuimus in secundo capite disputationis, qui quidem contendunt, non esse ullo modo colendas imagines, propter hæc argumenta.

Primo, quia Scripturæ utriusque Testamenti severe interdicunt cultum simulacrorum, Exodi XX. Deuteron. IV. Rom. I. etc. Et quia Catholici respondent, Scripturas reprehendere cultum, qui tribuitur simulacris tamquam Diis: Calvinus lib. I. Institut. cap. 11. §. 9, et 10. conatur ostendere etiam Judæos et Gentiles non habuisse simulacra pro Diis, sed in simulacris Deum verum coluisse: et tamen reprehendi, quia Deus non patitur cultum suum ullo modo communicari cum imaginibus; et certe si Deus non debet coli in imagine, eodem modo Sancti, licet colendi essent, non essent tamen colendi imaginibus. Quod Judæi non habuerint simulacra pro Diis, sed Deum verum in idolo coluerint, probat Calvinus, quia Exod. XXXII, populus dicebat de vitulo aureo: *Isti sunt Dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Ubi fatentur se in vitulo colere eum Deum, a quo fuerant liberati de Ægypto, et ibidem Aaron indicturus diem festum in honorem vituli aurei, jussit præconis voce dici: *Cras solemnitas Domini est,* ubi in Hebræo illud, *Domini,* est יהוה. Et Jud. XVII. mulier quædam ait: *Sanctificavi, et vovi Domino mille et centum argenteos, ut faciam sculptile atque conflatile* (1). Ubi etiam pro, *Domino,* est nomen proprium Dei veri יהוה.

Quod autem Gentiles coluerint Deum verum in idolis, probatur primo ex Augustino in Psalm. CXIII. qui refert Gentiles respondere solitos, cum accusabantur idololatriæ, se non colere ipsa idola, sed numen quod per idolum significabatur. Item ex eo, quod Gentiles mutabant simulacra pro arbitrio, nec tamen Deos mutabant. Item quia uni Deo plura simulacra erigebant; nam unum Jovem esse dicebant, et tamen innumerabilia illi simulacra dicabant. Denique, quia nova idola quotidie sacrabant, nec tamen dicebant, se novos Deos facere.

Secundo, adducunt Concilia tria: Constantinopolitanum, sub Leone Iconomacho, teste Paulo Diacono lib. XXI. Item aliud Constantinopolitanum Episcoporum 338. sub Constantino Copronymo, teste Paulo Diacono lib. XXII rerum Romanarum, utrumque definivit imagines abolendas. Utriusque acta pro-

(1) Exod. XXII, 4 et 5; Jud. XVIII, 3.

lixe referunt Centuriatores, Centuria VIII. cap. 9. Tertium fuit Concilium Francofordiense, in quo reprobata fuit VII Synodus, quæ imagines retinendas censuerat. Ita referunt Ado in Chronico annis 795. Abbas Urspergensis in Chronico anni 793. Hincmarus Remensis lib. contra Episcopum Jandunensem, cap. 20. et Joannes Aventinus in historia seu annalibus Bojorum lib. IV. Annonius lib. IV. Rhegino lib. II.

Porro Magdeburgenses Centur. VIII. cap. 9. in fine, ex isto Concilio adducunt argumenta 10. contra imagines, et solvunt argumenta 44. Nicænæ Synodi, et respondent ad 11 testimonia Patrum, quæ allata fuerant pro imaginibus a Nicæna Synodo. Sed tam argumenta, quam solutiones sunt meræ nugæ, numquam enim ea Nicæna Synodus exstitit, ut infra suo loco dicemus.

Tertio, adducunt libros quatuor Caroli Magni contra imagines, ex quibus Calvinus lib. I. Institutionum, cap. 11. duo deducit. Primo, Nicænum Concilium fuisse statim refutatum ab Orthodoxo Principe. Secundo, in Concilio illo Nicæno manifestam impietatem definitam. Nam, ut ex libro Caroli patet, in eo Concilio definitum est, imaginibus deberi honorem sacrificiorum, et eum cultum, qui tribuitur vivificæ Trinitati. Prodiit iste liber anno 1549. addunt Centuriatores Centur. VIII. cap. 9. col. 645. exstare alium lib. adhuc acriorem contra imagines, Ludovici Pii, si tamen credere dignum est.

Quarto, adducunt Patres; nam Irenæus lib. I, cap. 24. ponit inter hæreses Carpocratis, quod coleret imaginem Christi et Pauli. Epiphanius hæres. 79. dicit, hæreticos esse, qui imaginem beatæ Virginis circumferunt et colunt. Ambrosius de obitu Theodosii: « Invenit, inquit, Helena crucem Domini, Regem adoravit, non lignum utique, quia hic Gentilis est error, sed adoravit illum, qui pependit in ligno. » Hieronymus in cap. III Danielis: « Cultores, inquit, Dei imagines adorare non debent. » Augustinus de moribus Ecclesiæ, cap. 36: « Novi, inquit, picturarum adoratores. » Gregor. lib. VII. epist. 54. et 109. et lib. VIII. epist. 9. dicit imagines adorandas non esse. Alia quædam testimonia adducuntur ab Iconomachis, in VII Synodo, act. 6. et ibidem refelluntur; sed facilia sunt.

Quinto, adducunt exemplum Ezechiæ, IV Reg. XVIII, qui confregit serpentem æneum, quia coli jam cœperat.

Sexto, adducit Calvinus experientiam, quæ docet, paulatim in cultu imaginum irrepere superstitionem, et errorem, quo putatur imagini alligata Divinitas. Nam cur alioqui una imago Christi vel Mariæ, magis frequentatur, quam alia? cur precaturi ad imagines accedunt? cur peregrinantur aliqui magno labore ad aliquam imaginem, cum habeant domi suæ forte meliores et pulchriores.

Septimo, adducunt aliquot ratiunculas; nam imago, inquiunt, non est capax honoris, cum sit res inanima, et sensus ac rationis expers. Item imago non est sancta ratione ligni, aut ferri, aut marmoris, aut alterius cujusvis materiæ, sed nec ratione lineamentorum, aut colorum, aut alterius rei, quæ in ipsa sit; cur igitur colitur? Denique homo est imago Dei, et tamen non solet adorari: quanto minus igitur ligna, et lapides adorandi erunt, licet imaginem Dei, aut Sanctorum referant.

Atque hæc sunt illorum præcipua firmamenta, quibus respondebitur infra cap. 13. nam cæteras nugas Magdeburgensium libenter omittam, indignæ sunt enim quibus respondeatur. Christus, inquiunt, mortuus est pro hominibus, non pro imaginibus, ergo imagines non sunt colendæ. Egregie scilicet. Item si imagines necessario colendæ essent, soli divites salvarentur, qui eas emere possunt. Item Christus non dixit, qui imagines recipit, sed qui vos recipit, me recipit; ergo honor imaginis non refertur ad exemplar. Quod quidem non argumentari, sed ludere est.

CAPUT XII.

Imagines Christi et Sanctorum recte coli.

Nos cum Ecclesia asserimus, imagines Christi et Sanctorum honorandas esse, modo tamen (ut in Concilio Trident. sess. XXV. declaratur) in imaginibus non collocetur fiducia, nec ab eis aliquid petatur, nec in eis inesse credatur ulla Divinitas, sed solum honorentur propter eos, quos nobis repræsentant. Quæ sententia probatur. Primum, testimonio Scripturæ; habemus tria genera testimoniorum. Primo ea testimonia, quæ

expresse agunt de imaginibus, nimirum Exod. XXV. de Cherubim propitiatorii. Et num. XXI. de æneo serpente. Imagines enim Cherubim super arcam existentes Exod. XXV. necessario adorabantur ab iis, qui arcam adorabant. Imo Hieronymus in epistola ad Marcellam, ut migret Bethleem, ideo dicit tabernaculum fuisse veneratum a Judæis, quia ibi erant Cherubim. Serpens quoque æneus non poterat non honorari, cum in loco sublimi a Deo positus fuisset, et salutem miseris in se aspicientibus adferret. Unde Augustinus lib. III. Trinit. c. 10. loquens de quibusdam signis, quæ venerationem tamquam religiosa merentur, ponit pro exemplo serpentem æneum. Præterea tam de imaginibus Cherubim, quam de imaginibus serpentis, quod honorari debuerint, patet ex regula B. Augustini lib. III. doctr. Christ. cap. 9. ubi dicit, signa utilia divinitus instituta, veneranda esse, quod honoreorum ad prototypum transit. Fuisse autem illas imagines Cherubim et serpentis a Deo institutas, et utiles, certum est. Jam vero, si licuit, venerari imagines Angelorum, cur non etiam Sanctorum? Si licuit venerari imaginem Christi in forma serpentis (nam serpentem Christi fuisse figuram habemus Joan. III.) cur non potius venerabilis erit imago Christi in forma hominis.

Deinde, habemus alia testimonia, quæ docent, creaturas honorandas religiose propter solam relationem ad Deum, ut Psalm. XCVIII: *Adorate scabellum pedum ejus.* Matth. V: *Nolite jurare per cœlum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum ejus* (1). Ubi nota, juramentum esse actum religionis, quo honoratur primario Deus, secundario id, per quod juratur. Prohibet ergo Deus juramenta sine debitis circumstantiis, per cœlum et terram, ne contumelia fiat ejusmodi creaturis, quatenus relationem habent ad Deum. Sed similem relationem habent imagines: igitur eadem ratione colendæ sunt.

Ultimum genus testimoniorum est eorum, quæ docent, creaturas dici sacras, vel sanctas propter relationem ad res sacras, Exod. III: *Locus in quo stas, terra sancta est* (2); propter Angeli scilicet præsentiam. Exod. XII. dicitur dies Paschæ, dies sancta et venerabilis propter significationem, et quia dedicata erat cultui divino. Exod. XXVIII. dicuntur vestes Sacerdotum Sanctæ propter eamdem causam. Isaiæ XI. sepulchrum Christi gloriosum. II. Tim. III. dicuntur Scripturæ sacræ litteræ: *A b infantia*, inquit, *sacras litteras nosti* (3). Cur litteræ illæ dicuntur sacræ, nisi quia signa sunt rerum sacrarum? Nec solum litteras, sed etiam verba ipsa prolata, venerari consuevimus, præsertim nomen, Jesus; et Evangelium audimus stantes detecto capite, imo etiam luminibus accensis; quamvis in meridie, ut Hieronymus probat lib. in Vigilantium. At imagines Christi et Sanctorum sunt etiam institutæ ad significandas et repræsentandas res sacras, cur ergo eas honorare non liceat? Nam rem sanctam esse, hoc ipso quod sancta est, venerabilem, patet ex illis verbis Exod. XII: *Dies prima erit sancta, et septima eadem religione venerabilis* (4). Ubi vides pro eodem accipi, rem sanctam et religiose venerabilem.

Secundo, probatur ex Conciliis Ecclesiæ. Habemus in primis canonem 82 sextæ Synodi, ubi dicuntur imagines venerabiles; tametsi enim isti canones non sint firmæ auctoritatis, tamen iste canon semper receptus fuit ab Ecclesia, et testatur ut minimum usum Eccesiæ antiquæ. Deinde habemus Synodum Romanam sub Gregorio III, Episcoporum fere mille pro imaginibus celebratam, anno 733. juxta Sigebertum in Chronico. Item Synodum habitam villa Gentiliacensi, anno 766. juxta Sigebertum, vel 767. juxta Adonem, in ea de imaginibus actum, et admoniti Græci, ut cum aliis piis de imaginibus sentire vellent, ut Paulus Æmilius testatur lib. II. Rursus aliam Synodum pro imaginibus Romæ celebratam sub Stephano III, anno 768. juxta Sigebertum, cujus Synodi meminit aliquoties Adrianus in lib. de imaginibus ad Carolum.

Post annum deinde 788, septima Synodus act. 7. definivit, imagines esse venerandas, non quidem cultu latriæ, sed honore illo, quo etiam prosequimur sacras litteras, sacra vasa etc. testis Paulus Diaconus, Cedrenus, Zonaras etc. Est autem hoc Concilium ejusmodi, ut nullo modo dubitari possit, quin generale et legitimum fuerit. Nam habuit in primis legatos Romani Pontificis, et trium aliorum Patriarcharum, Alexandriæ, Antio-

(1) Psal. XCVIII, 5; Matth. V, 34 et 35. — (2) Exod. III, 5. — (3) II. Tim. III, 15. — (4) Exod. XII, 16.